

İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
Cilt 2, Sayı 2, 2013, s. 113-122.
www.inijoss.com

KOLONYALİZM VE ESTETİK EŞİTLİK

Necmi KARKIN

İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, 44280, Malatya/Türkiye
necmi.karkin@inonu.edu.tr

Özet

Kolonyalizm, başlangıcı 15. yüzyıla kadar uzanan Avrupa ülkelerinin kendilerinden farklı ve alt kültür olarak gördükleri ülkelere duydukları ilgiyi yoğunlaştırdıkları sömürgecilik anlayışıdır. Batı sanatı kendi bağlamında rasyonel ve aydınlanma felsefesinin de katkılarıyla diğer kültürlerden daha sistematiktir. Bu yönüyle batı kültürü, estetik teorileri ve estetiğe ilişkin deneyimleri sömürge haline getirdikleri kültürlerin estetik birikimleriyle eşit değildir. Kolonyal politikalar, kültürel etkileşimin önünü açarken estetik eşitliği sağlayabilecek sonuçları yaratmış mıdır? Kolonyalist süreçte, batılı sanatçılar kendi kültürlerinin dışındaki kültürler arasındaki Estetik deneyimleri diaspora melezliğinin estetik yansımaları görmüşler ve yorumlamışlardır. Batı sanatı dışındaki sanatsal pratikler çağdaş sanatçılar için popüler mit olarak görülmüş ve melezleşme anlayışıyla birlikte estetiksel deneyimleri eşitleme bağlamında önemli olmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Kolonyalizm, Melezleşme, Matisse, Estetik Eşitlik*

COLONIALISM AND ESTETIC EQUALITY

Abstract

Colonialism is the mentality in which the European countries intensified their interest in the countries they perceive as different and subcultures since the 15th century. Western arts is more rational in its own context, and with the contributions of the philosophy of Enlightenment, it is more systematic than that of the other cultures. With this aspect, the western culture, its theories of aesthetics and its experiences in aesthetics are not equal to the experiences of the cultures that they turned into colonies. Have the colonial politics created the results which provide aesthetical equality while paving up the way for the cultural interaction? In the colonialist period, the western artists criticized and appraised the cultural interactions in the other cultures as aesthetical reflections of hybridism. The artistic practices out of the western art have been viewed as popular myths by the contemporary artists and have been significant in the context of equalizing the cultural experiences with the mindset of hybridism.

Keywords: *Colonialism, Hybridism, Matisse, Aesthetical Equality*

I. GİRİŞ

Kolonyalizm, başlangıcı 15. yüzyıla kadar uzanan Avrupa ülkelerinin kendilerinden farklı ve alt kültür olarak gördükleri ülkelere duydukları ilgiyi yoğunlaştırdıkları sömürgecilik anlayışıdır. 1970'lerden sonra da post-kolonyal söylemlerle birlikte sömürgeciliğin bıraktığı etkileri sorunsallaştıran bir teoriye dönüşmektedir. Michel Foucault, Edward Said, Jean Baudrillard, Gayatri Spivak, Frantz Fanon ve Homi Bhabha gibi teorisyenler kolonyal teorileri ırk ve sınıf hiyerarşileri üzerinden derinleştirmektedirler. Bu nedenle Avrupa merkezci

kolonyal söylemin, ırk ve özneler üzerinden biçimlenen kolonyal melezlik formasyonlarına sahip estetik imgelere dair görsel ideoloji oluşturduğu görülmektedir. Bu anlamda başlangıcından bu yana Kolonyalizmin estetik yansımaları belirlenmek istenmiştir.

Batı merkezîyetçi anlayışı, 15. yüzyıldan başlayan sosyo-politik ve makro-ekonomik politikalarıyla kendilerine yeni pazar alanları bulmaya yönelmiştir. Bu anlayışla birlikte yeni coğrafyalar ve mekan ihtiyacı dünyanın iktidarı olmaya hazırlanan Avrupa'nın kültürel hedeflerini de genişletmiştir. Bundan dolayı başka kültürleri tanıma ihtiyacı sömürgeciliğin arzulan politikalarıyla bütünleşmiş görünmektedir. Bu yalnızca politik ve ekonomik çıkarlarının sağlanması olarak değil, Etnografik ve Antropolojik olarak kurulan etkileşimlerin ötesine geçmektedir.

Resim-1: Henri Matisse, “Mavi Çıplak II”, 1952, Tuval üzerine karışık teknik, 116.2 cm × 88.9 cm

Necmi Karkın

Kültürler arasında sanatsal etkileşim, Batı sanatının yöntem ve paradigmalarıyla farklı kültürlerle olan ilgisiyle başlamıştır. Kültürler arası yaklaşımlar genellikle politik ve ekonomik tercihlerin nedenleri arasında yer almaktadır. Batı sanatı kendi bağlamında rasyonel ve aydınlanma felsefesinin de katkılarıyla diğer kültürlerden daha sistemattir. Bu yönüyle batı kültürü, estetik teorileri ve estetiğe ilişkin deneyimleri sömürge haline getirdikleri kültürlerin estetik birikimleriyle eşit değildir. Kolonyal politikalar, kültürel etkileşimin önünü açarken estetik eşitliği sağlayabilecek sonuçları yaratmış mıdır?

II. KOLONYALİZM

Avrupa, sömürgeci anlayışı sayesinde kendi kültürlerinde olmayan Mask, Çini, uzak doğu porselenleri, Fars minyatürleri ve Hint dansları gibi estetik değerler taşıyan biçimleri tanımıştır. Bu anlamda Batı estetiği kendi merkezinin dışına doğru çıkmaya başlamıştır. En belirgin estetik ve sanatsal yaklaşma, Kuzey Afrika ve Fransız sanatı arasında olmuş, estetik kolonyalist anlayış bağlamında melezleşme düşüncesini teşvik etmektedir. Fransız sömürgesinin 1850-1930'lar arasında Cezayir'deki varlığı, görsel kültürün melez formlarının çeşitli ideolojiler ve kültür politikalarını göstermek adına önemlidir. Bu dönemde Oryantalizm tartışmalarına yol açan düşünceler ve değerlerin etnografik olması melezleşme algısını netleştirmektedir. Auguste Renoir, Jean-Léon Gérôme ve Henri Matisse gibi sanatçıların çalışmaları Empresyonizm ve 'Oryantalist estetik' arasındaki motiflerin melez sanat formunun yansımalarıdır. Matisse, Afrika serisi çalışmalarında, renk ve minyatür etkileriyle birlikte figürlerin derinliklerden yüzeye çekilmesiyle süsleme unsuruna dönüşmesi Doğu estetiğinin ruhunu yansıtmaktadır. Matisse'nin "Mavi çıplak (Resim.1) siyahî bir kadının betimidir ve böylelikle sömürgeciliğin ve ataerkilliğin sömürücü bakışının arzu düşlerini bir araya getirir(Harris, 2013: 299) Çünkü "Batı resminin retorik gelenekleri, insani

değer işaretlemenin başlıca aracı olarak uzun süre toplumsal sınıf ve ırksal farklılıktan” (Leppert, 2002: 225) beslenmeye devam etmektedir.

Kolonyalist süreçte, batılı sanatçılar kendi kültürlerinin dışındaki kültürler arasındaki Estetik deneyimleri diaspora melezliğinin estetik yansımaları olarak görmüşler ve yorumlamışlardır. Bu anlamda “Modernizmin arakasından bütünselleştirici bir batılı postmodernizm değil, içinde iletişimin ve sergilemenin yeni kuramsal biçimlerinin yeni yerel yenilik ve ifade biçimleriyle sürekli olarak karşı karşıya geleceği, melez yeni bir estetik geliyor”(Wollen, 2011: 1163)

Kolonyal düşünceden küresel paradigmalara geçişin etkilerinin çok-kültürlülük anlayışıyla birlikte olgunlaşması, alt kültür olarak varsayılmış sanatsal pratiklerin müzelerde yer almaya başlamasını sağlamıştır. 18-19 yüzyılda Avrupa müzelerinde Avrupalı olmayanların eserleri benzerlik ve farklılıklarıyla kabul edilmiştir. “Afrika sanatı yıllarca sanat müzelerinde değil etnografi müzelerinde sergilenir. Çünkü henüz Batı sanatıyla aynı tarihi paylaşacak kadar gelişmemiştir; primitiftir. Afrika sanatının ağır ağır sanat müzelerine geçişi 1996 yılını bulur”. (Artun, 2013:22) Koloni olarak görülmüş toplumların sanatlarının müze mekânlarına değer görülmesi, estetik deneyimlerin eşitlenmeye başladığının göstergesi değil midir? “19 yüzyılda Güney Afrika’daki yerlilerin geleneksel törenleri genellikle cinsiyet, ergenliğe adım atış, savaş ve hiyerarşiyle ilgiliydi. Kırsal alanlarda ve yerlilerin yoğun olduğu kasabalarda resim, heykel, grafik ve Enstalasyon sanatlarına yönelik özel bir hassasiyet vardı”. (Picton, 2012:473) Avrupa merkezci anlayış, öteki kültürlerin kendilerini açıklamasını sağlamak ve kendilerine münhasır olmayan değerlere tereddütle yaklaşmak gibi bir arzı, kolonyal ülkelerin sanatsal kimliği ve doğasına eşit görmektedir artık. Kolonyalizm, Ortadoğu kültürüne getirisini gibi görünen estetik kavram ve olguların sağladığı homojen etkenler sanatın boyutlarını da genişletmiştir. Bu anlamda kültürler arası etkileşimin etnografik yansımaları, sanatçıların estetik

Necmi Karkın

endişeleriyle birlikte yeni anlayışları ifade etme gerçeği yaratmıştır. “Birçok sanatçı bu olanakları topluluklarla yenilikçi işbirlikleri kurmak, bazılarının diğerlerinden daha kolay ulaşabileceği belirli yöntemlerle konumlanan, saklı tarihi ortaya çıkartmak üzere kullanır. Böylece bu yeni ortam odaklı işler, kayıp kültürel alanları simgesel olarak yeniden doldurur ve tarihsel karşı-bellekler sunar. (Foster, 2009:241)

Modernizm, batı merkezietçi anlayışına başka uygarlıkların etnografik ve antropolojik yapılarını tanıyabilme girişimlerine neden olmuştur. Melanezya, Polinezya, Mikronezya, Avustralya ve Malaga gibi yerli halkların ürettikleri süsleme ve diğer kültürel nesnelere, 19 yüzyıldan önce Avrupalılar tarafından etnografik ve ilkel olarak görülmüştür. “Bir şeyi sanat saymak için başvurduğumuz gerekçelerin hepsi kısmi olsa da, genel retorikleri itibarıyla şüphe götürmez biçimde Avrupalı olan gerekçelerdir bunlar”. (Boris, 2012:192) Avrupa'nın kendi kültürel alanları dışındaki değerleri tecrit etmek, kendi değer deneyimlerine inandırmayı ve kabullendirme eğilimlerine ilgisi yoğun olmuştur. Dolayısıyla sömürge anlayışın avantajlarıyla sağlanan kazanımlar kültürel kopuşları “Avrupa ve ötekileri” olarak derinleştirmeyi öngörmektedir. Bu öngörü, “Sömürge-sonrası çağdaş kuramların çoğu ayırım fikrine dayanmaktadır”. (Fanon, 2011: 752)

Modern yaşam yanılısamasının farkına varan bazı sanatçılar müzelerde sergilenen kabile sanatlarını araştırmaya veya Afrika ve Okyanusya gibi batılı olamayan kültürlere yönelmeye başladılar. (Hodge, 2012:342) İlkel toplumların sanatında görülen yalınlaştırma ve stilize özellikleri Brancusi'nin “*Bayan Pogany*” (Resim.2) çalışmasındaki estetik öğelerle bağlayıcı sonuçlar taşımaktadır. 2 Dünya savaşı sonrası Kolonyalizmin etkilerini yitirmeye başladığı süreçte kabile sanatı estetiğinin yansımaları, Macar kadınının stilize edilmiş büst versiyonlarıyla tercih edilen melezleşme eğilimlerin etkisinin arttırdığını

göstermektedir. “Kültür düzeyinde bu birbirine bağlanabilirlik, bütün kültürlerin birbiriyle iç içe geçerek karma ve melez bir bilince neden olduğu bir tür mozaik görünümüyle(deleuze’cü anlamda) rizomatik ilişkileri öne çıkarır”. (Shayegan, 2013: 26)

Resim-2: Constantin Brancusi, “Bayan Pogany versiyon”, 1913, Kireçtaşı üzerine siyah patina ve bronz, 44x21.5x31.5 cm

1970’lerdeki Post-kolonyal tartışmaların arttığı dönemde çağdaş sanatçı William Cordova, “Kolonyalizm Ötesi” adlı çalışmasında (Resim.3) radikal toplumsal hareketleri, Büyüsel ve sosyal gerçekçilik, eski ve yeni geçmişleri, sözlü gelenek ve metinler arasındaki dönüşümü yansıtmaktadır. William Cordova, çalışmalarında eskitme, eşitsizlik ve yer değiştirme gibi kent ekolojisine bağlı olan bastırılmış geçmişleri ve kültür deneyimlerini yansıtmaktadır. *Sanatçı* sınıflı toplumsal hiyerarşiler, ayrımcılık, kapitalizmin sosyal konuları keşfetmek için kolaj ve ahşap paneller üzerine karışık tekniklerle çalışmıştır. Her boya katmanı içerisinde, insan hakları, ekoloji, kişisel ilişkiler veya duygusal konularda temel bir ifade olarak benimsemiştir.

Necmi Karkın

Sonuçta İkinci dünya savaşı sonrası küresel ve makro kültürel politikaların değişim süreci, sömürge ülkelerin sanatına ilgiyi daha çok arttırmıştır. Batı sanatı dışındaki sanatsal pratikler çağdaş sanatçılar için popüler mit olarak görülmüş ve melezleşme anlayışıyla birlikte estetiksel deneyimleri eşitleme bağlamında önemli olmuştur. Kolonyal ülkelerinin estetik deneyimlerinin, müzelerde ve çağdaş sanatta yerinin meşrulaştırılması, sanatların doğası arasındaki uzlaşmayı da gerçekçi kılmaktadır. Kolonyal söylem ve pratiklerin farklı estetik sonuçlar yarattığı söylenebilir. Birincisi, kültürler arası etkileşimle sağlanan estetik formlar arasındaki uzlaşma, diğeri ise kolonyal söylemi yansıtan sanatsal ifadeler olmuştur.

Resim-3: William Cordova, Kolonyalizm Ötesi, 2011, Karışık teknik 91,5 x 91,5

KAYNAKÇA

ARTUN A., “Çağdaş sanat ve Kültüralizm”, Kimlik ve Estetik, Derleyen ve Sunan Ali Artun, Çev. Tuncay Birkan, Nursu Öрге, Elçin Gen, İletişim yayınları: İstanbul, 2013.

BORİS G., Farklı Dünyaları Düşünmek (Felsefe, Siyaset ve Sanat İçin Moskova Konferansı), Çev. Emine Ayhan, Metis Yayınları: İstanbul, 2012.

FANON F., “Ulusal Kültür Üzerine”, *Sanat ve Kuram* (1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi), Charles Harrison, Paul Wood, Çev; Sabri Gürses Küre Yayınları: İstanbul, 2011.

FOSTER H., Gerçeğin Geri Dönüşü, Çev. Esin Hoşsucu, Ayrıntı Yayınlar: İstanbul, 2009.

HARRİS J., Yeni Sanat Tarihi - Eleştirel Bir Giriş, Çev. Evren Yılmaz, Sel Yayıncılık: İstanbul, 2013.

HODGE S., “Primitivizm” Sanatın Tüm Öyküsü, Çev. Gizem Aldoğan ve Firdevs Candil Çulcu Hayal Perest Yayınları: İstanbul, 2012.

LEPPERT R., Sanatta Anlamın Görüntüsü İmgelerin Toplumsal İşlevi, Çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları: İstanbul, 2002.

PICTON J., “Afrika sanatı” Sanatın Tüm Öyküsü, Çev. Gizem Aldoğan ve Firdevs Candil, Çulcu, Hayal Perest Yayınları: İstanbul, 2012.

SHAYEGAN D., Melez Bilinç, Çev. Haldun Bayrı, Metis Yayınları: İstanbul, 2013.

Necmi Karkın

WOLLEN P., “Geleceğe Doğru: Turizm, Dil ve Sanat”, *Sanat ve Kuram* (1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi), Charles Harrison, Paul Wood, Çev. Sabri Gürses, Küre yayınları: İstanbul, 2011.